

sions clares de Rodrigo Pertegàs: «siempre 'callejón estrecho y lóbrego, generalmente sin salida', y de tan poca importancia que raras veces en la época cristiana tenían nombre propio que las distinguiera». El matís 'que no trau cap' és clar en docs. del S. XIV: «a petició dels vehins del açucach, vulgarment apellat Alfóndech d'En Riusech --- alguns prohòmens e mestres --- vejen la cosa, ço és lo dit açucach, a ull --- si lo dit açucach pot bonament haver eixida en --- e si la cubertura de la entrada se pot bonament remoure», a. 1390; «era convenient obrir dit carrer per foragitar del azucach e de ses circumstàncies los juheus habitants en aquell ---», a. 1388. La forma alterada en -at és la que usa Josep Llop (*Fàbrica de Murs e Valls*, 1675): «té una adoberia --- en lo carreronet *adsucat* que baixa de la porteta de dita Església»; M. Antoni Orellana, *Val. Ant. y Mod.*, 1731-1813, i Vicent Boix (1863) usen sovint «açucach o callejón sin salida» i aquell explica que açucach no és «nombre propio de calle --- porque comprende --- todas cuantas se han cerrado y condenado, quitándoles la salida --- se ha dicho corrientemente *asucat* --- su angustia y estrechés --- era --- causa de infortunios --- se han mandado cerrar ---».

En àrab *zuqâq* apareix documentat com a «calle en poblado» en *PAlc.*, i ja en algunes fonts clàssiques com a nom de carrer no gaire precisat; les definicions «vicus» i «bivium» (bifurcació de vies) en *RMa.* i el gloss. de Leyden indiquen possibilitats més o menys àmplies dins la idea de 'carrer', però modernament pertot, a Síria, Egipte i Turquia, és un 'carreró', una «calle pequeña»; ja l'aplicació molt clàssica a l'Estret de Gibraltar (dit *Az-Zuqâq* o 'Mar del Zuqâq' = *al-Bahr az-zuqâq*) implica un pas llarg i estret; i sobretot partint de la base etimològica de *zaqq* 'bot de vi' o 'tub' (Mansurí), es concep que s'anés a parar a un pas entre parets més o menys amples, que es va estrenyent o es tapa, però no a una avinguda; veg. Dozy, *Suppl.* I, 596; Steiger, *Contr.*, 146, 306.

¹ Poc s'usa avui ja, però encara he sentit gent educada que m'han parlat d'un *sukât*, sense que tractéssim de qüestions filològiques (ciutat, 1962). Tanmateix gent molt llegida que ho havia après ben segur de fonts escrites. A Morvedre hi ha carrers que porten aquest nom en placa moderna: «Asucach de los Dolores, Asucach de la Palmera», i el meu informant local m'explica que aquest és un «carrer que no trau cap» i que a tots dos la placa «l'hi han ficat ara»; aquest vell, molt eixerit i coneixedor de les coses tradicionals, deformà el nom en llegir-lo, no sé si per riure-se'n o perquè no en sabia prou: evident, però, que ell ja no ho havia copsat viu; el mateix diu Sanchis Guarnier (*Intr. Hist. Ling. Val.*, 91), si bé apareixeria com a topònim cap a Gandia.

ATZUFAR, mall., pres de l'it. *azzuffare*, *azzuffarsi*, 'pegar-se, barallant-se', 'fer barallar', que sembla resultar d'un encreuament entre *azzeccare* 'atacar, clavar' i *abbaruffarsi* 'barallar-se' (derivats de *zecca* 'pa-

parra' i *baruffa* 'baralla'). □ 1.ª doc.: 1859, *DAmén*.

Amb el significat de «aplanar o aplastar una cosa apretándola mucho». L'*AlcM* dona un exemple en *AMAlcover* amb el de 'esclafar, fer-ne una cosa (també en *BDLC* x, 1918, 61) i un de Pere Taleca amb el de 'pegar de ferm': aquell deu ser una evolució d'aquest. Si no m'enganyo, no s'ha usat mai enlloc més que a Mallorca. Ací, encara que manlleu de l'italià, degué sofrir la influència del quasi-sinònim *ETZIBAR*, també molt usat a Mallorca (*DAmén.*, etc.), que fou la causa del canvi de la *zz*, que en italià és sorda (Petr.), en la sonora nostra *tz*, influència que també degué obrar sobre les accs.; *AlcM* registra *etzubar* com a variant de *etzibar* a Aitona, ço que en part pot ser autòcton (segons l'etimologia d'*etzibar*) i en part pot ser degut a interacció entre els dos mots.

L'italià *azzuffarsi* en tot cas és mot molt viu i antic en la llengua, parlant particularment de baralles per «uccidersi e ferirsi», ja en Boccaccio i en Giovanni Villani, *azzuffare* 'fer barallar' en l'Ariosto, i altres sentits o matisos; *azzeccare* i *abbaruffarsi* són també mots antics i corrents: *azzeccarla a uno* 'clavar-li alguna cosa, atacar-lo' [Menzini, S. xvii], *azzeccarla giusta* «indovinar-la a puntino» i força altres acepcions anàlogues; veg. Tommaseo; en italià, segurament per influència de *azzuffare* sobre *baruffa* 'baralla' existeix també *zuffa* 'baralla'.

DERIV.: *Atzufada*.

ATZUNAR, 'capa de sarraí', de l'àr. *zunnâr* 'cinturó', 'abric groller de pagès moro', en el *Consolat de Mar*; com que en àrab el mot té caràcter bàsicament nominal i a penes es pot parlar d'una tal arrel —veg. Dozy, *Suppl.* I, 606b— és clar que allà ha de ser manlleu d'un gr. *ζωνάριον* diminutiu del gr. *ζώνη* 'cinyell, cinturó', sospita que es torna certitud si observem que en àrab es va dir des d'antic d'un cinyell de monjo i d'un vestit de cristians (àrab de Sicília), per més que en el nostre *Consolat* consta explícitament com a propi de sarraïns.

ATZUR, nom poètic del color blau-cel o del blau brillant, antigament terme de droguistes i d'heràldica, que ens arribà de l'àrab pel comerç amb el Llevant, potser per conducte de l'italià: probt. es tracta d'un àr. vg. *lâzûrd variant de l'àr. *lâzaward* 'lapislàtzuli', 'blau', mot d'origen persa en àrab. □ 1.^a doc.: 1284.

«Totz avers sotils d'especiayria qui se venen a liura sutil, --- és-hi entès safrà, e *azur* ---», en la Reva de Perpinyà de 1284 (*RLR* iv, 375). En contrast amb el mot cast.-port. i l'italià, el fr. *azur* [c. 1100, *Roland*], oc. *azur* [*G. de Rossilhon*, mj. S. xii] i el català *atzur* són mots poc populars, enfront de *blau*, fr. *bleu*; emprats només com a termes heràldics, o per designar una matèria colorant o un matís especial. El nostre el tenim documentat com a nom de l'*atzur* d'Acra en l'any 1379 i en la «*Conexensa de les spícies*» del S. xv, i com a nom de colorant o de tela de luxe en tres docs. dels anys 1430-40; com a terme de blasó en el *Tirant*: «la subirana cuberta era tota d'or e de